

Nikica Kolumbić

GOVOR PROF. DR. SC. ŠIMUNA MUSE NA SPROVODU, NA GRADSKOM GROBLJU U ZADRU, 3. OŽUJKA 2009. I NA KOMEMORACIJI, U SVEČANOJ DVORANI SVEUČILIŠTA U ZADRU, 6. TRAVNJA 2009.

Poštovana obitelji Kolumbić, gospođe i gospodo, prijatelji i rodbino, kolegice i kolege, svima vam izražavam iskrenu sućut.

Zauvijek se opraštajući od Tebe, cijenjeni profesore, dragi kolega Nikica, uvaženi akademike, što reći u ime Odjela za kroatistiku i slavistiku Sveučilišta u Zadru i u svoje osobno ime, nego da smo Ti zahvalni na svim prinosima – stručnim, znanstvenim, organizacijskim i rukovodnim što si ih darivao nekadašnjem Fakultetu, a zatim Sveučilištu, posebice Odjelu kroatistike i slavistike kao najstarijoj i najpoznatijoj ustrojbenoj članici ove visokoškolske ustanove.

Nakon dana djetinjstva i pučke škole u Hvaru i Starom Gradu, gimnazijskog doba u Splitu te studija u Zagrebu, kao mladi profesor stižeš 1956. u Zadar, baš uoči Nove godine, zaposlivši se na Filozofskom fakultetu kao asistent za stariju hrvatsku književnost.

Već od 1962. postaješ profesor Pedagoške akademije u Zadru, a ubrzo i njezin direktor, i to u više navrata, i direktor i dekan. Uz marljiv, predan i po postignućima vrlo zaštićen znanstveno-nastavni rad, stalno si širio svoje humanističko obzorse potvrđujući se i kao vrstan urednik u leksikografskim poduzećima (važan je tvoj rad na Hrvatskom biografskom leksikonu, I. svezak, do 1983.), zatim postaješ član suradnik HAZU (1988.), a redoviti član od 2002. godine, član DHK, dugogodišnji predsjednik Hrvatskog filološkog društva u Zadru, koje je organiziralo niz važnih znanstvenih skupova.

Od početka akademske 1979./1980. prof. Kolumbić nastupa kao redoviti profesor za stariju hrvatsku književnost, ostajući na tom radnom mjestu sve do umirovljenja 2001. godine. U tom je razdoblju bio i dva puta dekanom na Filozofskom fakultetu.

Kao sveučilišni profesor nije se bavio samo starijom hrvatskom književnošću nego je u nastavnom radu pokazivao vrlo široko zanimanje, predajući čak desetak predmeta. I u studij turizma na zadarskom sveučilištu uveo je dva nova predmeta, a radio je i na drugim sveučilištima i na diplomskoj i na poslijediplomskoj nastavi. Pored brojnih znanstvenih i stručnih radova, objelodanio je i osam knjiga u svom radnom vijeku od 45

godina – nakon objavljene disertacije 1964., dajući tako važan prinos izučavanju starije hrvatske književnosti, hrvatskoj povijesti književnosti i filologiji uopće.

Profesore Kolumbiću, znamo koliko su Ti značili grad Zadar, rodna Dalmacija i cijela Hrvatska i koliko si im bio odan, koliko si radio na korist hrvatskog bića. Tvoji znanstveni rezultati pouzdan su orijentir na tisućljetnom putu hrvatske pisane riječi, što je od opće i nacionalne vrijednosti. Sveukupan Tvoj rad uistinu je na čast zadarske kroatistike i slavistike, kao i Sveučilišta u Zadru u cjelini.

Hvala Ti.

Neka Ti je pokoj vječni.

422

Ivo Petricioli

GOVOR PROF. DR. SC. NIKOLE JAKŠIĆA NA KOMEMORACIJI, U SVEČANOJ DVORANI SVEUČILIŠTA U ZADRU, 15. LIPNJA 2009.

Ivo Petricioli rodio se u Zadru, u povijesnim okolnostima nastalim nakon Prvog svjetskog rata koje su se na poseban način odrazile u Dalmaciji iza ugovora u Rapalu, prema kojem su dijelovi hrvatske obale i otočja: Lastovo, Zadar, Rijeka, Cres, Lošinj i Istra našli u okviru Kraljevine Italije, nasuprot prirodnom političkom okruženju hrvatske istočno-jadranske obale u sastavu kraljevine SHS, odnosno Kraljevine Jugoslavije. Nastupajući fašizam u Italiji dodatno će otežati položaj hrvatskog pučanstva u hrvatskim okupiranim prostorima kroz postupno pripremanje onih događaja koji su Europu i svijet uveli u njegovu dotad najveću nevolju. Predratni, ratni i poratni događaji uvelike će odrediti životni put Ive Petriciolija – đaka, Zadrana, kasnije povjesničara umjetnosti i sveučilišnog profesora.

Rođen u obitelji Petricioli, čiji su predci u 17. stoljeću sa mletačkog Stato di terra doselili u Sali na Dugom otoku i stekli stanoviti ugled i imanje baveći se ribarstvom – od oca vlasnika zadarskog pogona Voštarnice, pravnika i rodoljuba, izrazite hrvatske i južnoslavenske orijentacije nasuprot talijanaštvu, davnog suradnika don Ive Prodana – proveo je svega 3 prve godine života u rodnome Zadru. Njegov je otac, naime, već 1928. godine zbog izrazite nesklonosti talijanskih vlasti morao preseliti u Preko na otoku Ugljanu nasuprot Zadru s mogućnošću da samo jednom mjesečno posjeti grad pod talijanskom upravom u kojem je vodio voštarnicu. Kad je već 1933. godine umro, majka se je s osmogodišnjim sinom Ivom preselila u Split da bi bila bliže svojoj rodbini, bračkoj obitelji Nisiteo iz koje je potjecala. Tako se Ivo Petricioli u relativnoj oskudici školovao u Splitu, gdje je u lipnju 1943. godine maturirao na Klasičnoj gimnaziji. Ratne su okolnosti uvjetovale njegov pristup Narodnooslobodilačkoj vojsci u studenome 1944., a demobiliziran je u studenome 1946. godine.

Već u rujnu 1945. godine Ivo Petricioli upisuje se na Filozofski fakultet u Zagrebu, na 25. studijsku grupu A. Povijest umjetnosti s klasičnom arheologijom, B. Hrvatska povijest, na kojoj će diplomirati u prosincu 1950. Profesori mu bijahu naši ugledni znanstvenici: Barada, Hauptman, Matasović, Novak, Hoffler, iz starije generacije, a mlađi: Gamulin, Jiroušek, Prelog. Usporedno je tijekom studija završio i kurs paleografije, pa zatim i konzervacije, a sve je to zajedno rezultiralo konačno i službom u Arheološkom

muzeju u Zadru. Nedugo zatim i diplomiravši 1950. postaje kustosom na odjelu za srednjovjekovne spomenike.

Muzej je tada još bio smješten u rotundi Sv. Donata, kojoj su s južne strane u doba nastupanja fašizma odstranjeni integralni dijelovi – o čemu će kasnije Petricioli pisati – da bi ustupili prostor pločniku antičkoga foruma Jadera, između rotunde i zgrade biskupije. Kipovi rimskih careva iz ninskoga hrama i druge antičke lapide činile su prostorno okruženje Arheološkog muzeja, smještenog u osakaćenoj rotundi, upućujući na rimske korijene Zadra u skladu s ondašnjim naglašenim političkim svjetonazorom u Kraljevini Italiji.

Nastupivši u muzejsku službu, odmah poduzima prvo terensko istraživanje na, za to vrijeme relativno nepristupačnom, otoku Pagu. Za desetodnevno boravka obiшаo je veći dio otoka i već tada snimio tlorise i presjeke dvanaest srednjovjekovnih crkavica te o najzanimljivijima, Sv. Jurju u Pagu i Sv. Jurju u Časkoj, izvijestio u svom znanstvenom prvijencu. Valjda je tako usredotočio i svoj daljnji interes prema istraživanju i dokumentaciji srednjovjekovnih arhitektonskih spomenika šire regije. Već slijedeće godine otkriva srednjovjekovnu crkvicu u Stivanjem polju na Dugom otoku, u neposrednoj blizini mjesta Sali, odakle i potječe njegova obitelj. To mu je omogućilo da na optimalan način razriješi topografske probleme iz svetokrševanskih isprava 10. i 11. stoljeća o Tilagusu (danas Telašćica), posebno crkava Sv. Viktora na Citoriju i sv. Ivana u Stivanjem polju.

Ivo Petricioli – muzealac – iste 1951. godine organizira i svoju prvu izložbu "Zlato i srebro Zadra" u Zagrebu, pružajući tako Zagrepčanima i široj hrvatskoj kulturnoj javnosti po prvi put zadovoljstvo uvida u prebogatu baštinu grada koji je tek sedmu godinu uključen u svoju prirodnu političku zajednicu, ali potpuno razoren i opljačkan tijekom 1943/44. Predočavanje kulturnog potencijala uništenoga grada, kroz ponešto potamnjeni sjaj njegovih davnih riznica, o kojima je Krleža pisao s toliko oduševljenja, bio je možda i najsretniji put za upoznavanje hrvatske javnosti s davno otuđenim gradom, njegovim mogućnostima, ali posredno i s teškim stanjem u kojem je u tom trenutku bio.

U prvim godinama profesionalnog rada, vezan uz Arheološki muzej u Zadru, Petricioli u cijelosti orijentira svoju aktivnost na sistematiziranje spomeničke baštine, kako one u srednjovjekovnom odjelu Arheološkog muzeja tako i drugih zadarskih ustanova, osobito crkava i njihova inventara. To rezultira opet dvjema značajnim izložbama: "Zadarske slike i skulpture IX.-XV. stoljeća", u kojoj se upozorava na koherentnu i bogatu srednjovjekovnu umjetničku baštinu davnoga značajnog jadranskog središta, a druga je vezana uz preseljenje Arheološkog muzeja iz crkve Sv. Donata. Muzej seli u zgradu negdašnjeg liceja Sv. Dimitrija (dakle u zgradu u kojoj je sada zadarsko sveučilište). Tako tijekom 1954. godine Petricioli ustanovljava novi (prvi) postav srednjovjekovne zbirke, u kojoj prevladava izbor najznačajnijih predromaničkih reljefa, posebno onih na razmeđu stilova, predromanike i romanike, u 11. stoljeću. Kroz oblikovanje ovog postava, u kojem dominiraju reljefi iz Sv. Nediljice i Sv. Lovre, zameće se njegov interes za proučavanje predromaničke i ranoromaničke skulpture šireg jadranskog prostora, što će se onda i oploditi u skoroj doktorskoj disertaciji "Pojava romaničke skulpture u Dalmaciji", obranjenom na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Obavivši preseljenje muzejske građe i uspostavljanje stalnog postava srednjovjekovne zbirke bio je zaokružen značajan muzeološki posao, pa Petricioli tada napušta službu u Muzeju te od 1. prosinca 1955. postaje djelatnikom novoustanovljenog Instituta za historijske nauke u Zadru.

Prvo desetljeće rada Ive Petriciolija obilježeno je ponajviše istraživanjima spomenika ranosrednjovjekovne arhitekture šire zadarske regije. Interes usmjeren prema ranosrednjovjekovnim spomenicima arhitekture oplođuje u istraživanjima zanimljivog objekta Sv. Stošije na Puntamici kod Zadra, gdje je ustanovio kako je srednjovjekovna crkva "uselila" u antičku presvođenu cisternu ugrađujući joj apsidu suvremenih stilskih oblika, uz dogradnju gornje crkve na svodu cisterne. Od godine 1955. započinje Petricioli i prva istraživanja monumentalne rotunde Sv. Donata, nakon što je iz nje iseljen Arheološki muzej, a ta će istraživanja s prekidima potrajati naredna tri desetljeća. Uz to Petricioli pristupa i istraživanjima dvaju drugih zanimljivih zadarskih ranosrednjovjekovnih objekata, otprije poznatih, a nedovoljno proučenih. To su ostaci crkvice zvane Stomorica kod zadarskih malih srednjovjekovnih gradskih vrata prema moru i osebujna crkva Sv. Lovre, s odavno uništenim prostorom svetišta, čiji je zanimljiv oblik pravokutne apside s bočnim nišama Petricioli ustanovio. Pred kraj 50-tih godina započinje istraživanja i na zanimljivim predromaničkim crkvicama Sv. Nikole u Povljani na Pagu te Sv. Jurja u Rovanjskoj, značajno dodatno pridonijevši morfološkoj i tipološkoj klasifikaciji regionalnih grupa predromaničke arhitekture na našoj obali. U složenije zahvate ovog razdoblja ide svakako istraživanje kompleksa Sv. Petra Starog u Zadru, gdje utvrđuje ranokršćanski sloj crkve, a od ranije poznatu njezinu predromaničku dogradnju razlaže u više graditeljskih faza. Petricioli je upravo na Sv. Petru Starom započeo s istraživanjima ranokršćanske sakralne arhitekture u samom Zadru. Ustanovio je posve neuočenu davnu graditeljsku fazu jedne ranokršćanske bazilike istražujući ostatke crkve Sv. Tome, i što je značajnije, prvi se upustio u istraživanja ranokršćanskoga sloja zadarske katedrale. Istražio je njezin krsni zdenac križnoga tlorisa i otkrio danas već čuveni mozaik katekumeneona s njene istočne strane u sakristiji Katedrale. Značajne naknadne spoznaje o tom ranokršćanskom graditeljstvu koje su ustanovili njegovi nasljednici u većini zadarskih crkava (Sv. Šimun, Katedrala, Sv. Marija Velika, Sv. Toma, Sv. Petar Stari) u velikoj mjeri duguju njegovim pionirskim istraživanjima.

Kao svaki rasni istraživač Petricioli je od samog početka svoga rada izvještavao o svojim rezultatima u znanstvenoj periodici. Isprva su to bili radovi tjesnije vezani uz terenska istraživanja i istraživanja muzejske građe o kojoj je sam skrbio kao kustos. Utoliko su i temama vezani uz predromaničku graditeljsku baštinu i ranosrednjovjekovnu skulpturu, ponajviše samoga Zadra. Brojni su njegovi članci o predromaničkim graditeljskim objektima, o Sv. Jurju u Novalji, Sv. Jurju u Pagu, o Sv. Ivanu, Sv. Viktoru i Sv. Pelegrinu na Dugom otoku, o Sv. Stošiji na Puntamici, Sv. Petru Starom, Sv. Lovri, Sv. Nediljici, Stomorici, Sv. Vidu i Sv. Krševanu u Zadru, Sv. Jurju u Rovanjskoj, Sv. Nikoli u Povljani i Sv. Mariji na Ižu.

U metodološkom smislu svakako prednjače njegovi rezultati proučavanja ornamentalne i prve figuralne skulpture u 11. stoljeću, što je bila i tema njegove doktorske disertacije, obranjene na Filozofskim fakultetu u Zagrebu 1958. i uskoro objavljene pod naslovom *Pojava romaničke skulpture u Dalmaciji*, Zagreb, 1960. godine. Oslanjajući se na zadarske najvažnije reljefe 11. stoljeća na kojima se uz tradicionalno ornamentirane plohe pojavljuje po prvi put u našoj srednjovjekovnoj umjetnosti i ljudski lik, Petricioli zaokreće interes do tada usmjeren isključivo na probleme podrijetla predromaničke skulpture. Zapaža kako je moguće ustanoviti zajedničke crte mnogim reljefima i na ornamentalnom i na figuralnim planu, služeći se usvojenim metodskim pristupima imanentnim povijesti umjetnosti. Uspijeva ih jednako uspješno vezati uz datirane natpise i tako po

prvi put ustanoviti i čvrste kronološke okvire za pojedine skupine reljefa najčešće do tada široko datirane u rasponu od 8. do 12. stoljeća. Naredni su istraživači problematike ranosrednjovjekovne skulpture u Hrvatskoj u cijelosti podržali njegov pristup, valorizirajući mu postupke i ugledajući sa na njih tako da su danas mnoge davne nejasnoće riješene na zadovoljavajući način, svakako bolje nego u susjednim krajevima, primjerice u Italiji koja je mnogo bogatija raznovrsnim spomenicima iste epohe. Pokazala su njegova istraživanja ujedno kako dalmatinska, posebno zadarska skulptura 11. stoljeća, u samom osvit romanike, gotovo prednjači u Europi. Danas, nakon 50 godina, nije ih moguće ispravljati niti u nijansama.

Zarana je Petricioli pokazao interes i za romaničku arhitekturu. Ispočetka je obradio zanimljive crkvice oko Zadra (Sv. Petar, Sv. Martin i Sv. Bartul u Diklu, Sv. Ivan na Preku), a potom i one u široj regiji, posebno ističući grupu sa zvonnicima na pročelju. U monumentalnoj je romaničkoj arhitekturi uz Sv. Mariju i Sv. Krševana u Zadru najviše prostora posvetio zadarskoj katedrali, vraćajući se više puta na probleme, osobito na njevu skulpturu, kako na pročelju tako i u njezinoj unutrašnjosti. Uključujući i druge romaničke skulpture, osobito iz zadarskih crkava Sv. Tome ili Sv. Šimuna i drugih, zaokružio je spoznaje o zadarskoj romaničkoj kamenoj skulpturi. Treba istaknuti i njegova istraživanja stambene arhitekture romaničkoga Zadra, gdje je na matrici razorenog grada na preko 60 objekata zabilježio brojna svjedočanstva o davnome graditeljstvu, koja su ponekad rezultirala i suvislim suvremenim obnovama, kao primjerice u ulici M. Klaića. Tako se Zadar stavio uz bok Splitu i Trogiru, u kojima je stambeno graditeljstvo romanike bolje sačuvano u skromnijim uvjetima kasnijeg povijesnog razvitka i uopće sretnije sudbine.

U nešto kasnijim svojim radovima znatnije je doprinio poznavanju gotičke arhitekture šire regije, no ta je istraživanja trebalo provoditi uzajamno s onim arhivskim. Obradio je i obznanio mnoge graditeljske gotičke spomenike šire regije, kako u zadarskom zaleđu tako i na njegovim otocima. Značajniji su među njima crkva Sv. Marije u Salima, Sv. Kuzme i Damjana na Čokovcu pored Tkona, Sv. Jeronima na Ugljanu, Sv. Mihovila i Sv. Duha u Ninu, Sv. Nikole u Kuli Atlagića, ali i mnoge druge. Uočio je i razložio zamašnu graditeljsku djelatnost rogovskog opata Petra Zadrana, koji je obnovio crkve na samostanskim posjedima na Pašmanu, Rogovu i Filipjakovu. Posebno je obradio kipara i graditelja Pavla Venancijevog iz Sulmone, koji je u drugoj pol. 14. stoljeća djelovao u nas i ostavio svjedočanstva svojega prosječnoga, no za pokrajinsku sredinu zanimljiva opusa, na pročeljima župske crkve u Starom Pagu te u luneti Sv. Mihovila u Zadru. Razriješio je autorstvo velikog kipa Sv. Mihovila u Šibeniku, atribuiravši ga lombardskom majstoru Boninu Milanu. Važniji su pak njegovi originalni doprinosi opusu Jurja Matejevog Dalmatinca, kako u skromnije sačuvanim zadarskim radovima, tako još više lucidnom interpretacijom jednog od portreta s apside šibenske katedrale u kojem je raspoznao Ivana Paleologa te tako usmjerio ikonografska istraživanja davnoga problema novim, jasnije zacrtanim smjerom. Obradom nepoznatih vijesti i manje sačuvanih ulomaka skulpture oslikao nam je lik gotovo nepoznatog domaćeg majstora Petra Meštrićevića kao zrelog i kvalitetnog ranorenesansnog kipara, graditelja nadgrobnog spomenika zadarskog nadbiskupa Maffea Valaressa.

Uz kamenu srednjovjekovnu skulpturu, u fokusu se Petriciolijeva interesa našla i ona izrađena u drvetu, uglavnom gotička, koja je u samom Zadru zastupljena reprezentativnim uzorcima, osobito u katedrali i crkvi franjevačkog samostana. Arhivska istraživanja zadarskih umjetničkih izvora, od Kukuljevića, preko Prage i Fiskovića,

dopunjavao je vlastitim istraživanjima u Marciani i zadarskom povijesnom arhivu, tako da je sakupio brojnu dokumentaciju i obradio većinu gotičkih kipova i reljefa u drvetu, zaokruživši temu 1972. godine monografijom o obradi drveta u Zadru u doba gotike. Uzajamnom obradom pisanih vrela i samih spomenika Petricioli je cjelovito oslikao umjetničku djelatnost gotičkih drvorezbara u Zadru, među kojima se značajnijim ostvarenjima ističu Jakov iz Borgo di Sansepolcra, Mlečanin Matej Moronzon i Petar de Riboldis iz Milana. Ne zanemariivši i druge značajne zadarske gotičke drvorezbare, kao što su Martin Hermanov i ostali, bio je u prilici povezati spomenute umjetnike s djelima koja su u Zadru sačuvana i koja svojom kvalitativnom razinom prednjače u toj vrsti umjetnosti u doba gotike u Dalmaciji i šire. Korska sjedala u crkvi franjevačkog samostana sa samog kraja 14. stoljeća i ona Moronzonova iz prve pol. 15. stoljeća i svojom veličinom i vrsnoćom drvorezbarske izrade, kako ornamentalnih tako i figuralnih svojih sastavaka, idu u red rijetkih sačuvanih reprezentativnih primjera. Podizanjem letnera pred prezbiterijem Moronzon je u cijelosti preoblikovao svetište katedrale po ukusu novog doba, stvarajući najveću takovu osmišljenu cjelinu u dalmatinskoj umjetnosti na izmaku srednjega vijeka. Povodeći se za kompozicijskim uzorom iz Sv. Marka u Veneciji s likovima apostola i Raspeća u gotovo prirodnoj veličini, Moronzon je svojim kipovima značajno plastički redizajnirao interijer najveće naše katedrale. Još vrsniji plastičko koloristički izraz odaje nekoć monumentalni drveni poliptih Petra de Riboldisa u franjevačkoj crkvi, čiju je cjelovitu rekonstrukciju Petricioli osmislio prema zabilježenoj narudžbi i sačuvanim mu ulomcima u crkvi, među kojima prednjači kompozicija Boga Oca i krunjenja Bogorodice te pojedinačnih nekih reljefa crkvenih otaca istrgnutih iz monumentalne drvorezbarske cjeline, kojoj danas nedostaju svi elementi bogatog drvenog okvira što je povezivao prizore i likove u više vodoravnih zona.

Njegov znanstveni interes i skrb za zadarske zlatarske umjetnine započinje priređivanjem već spomenute izložbe u Zagrebu 1951. godine. U više je slučajeva bio u prilici pisati o zadarskom zlatarstvu u okviru manjih monografija i sinteza. Cjelovitu je pak zadarsku zlatarsku produkciju i uopće problematiku zadarskog zlatarstva sintetski elaborirao u knjizi *Prošlost Zadra II i III*, s rasponom od ranog srednjeg vijeka do kraja 17. stoljeća. Svojim je arhivskim istraživanjima obogatio popise zadarskih zlatara srednjega vijeka, kako domaćih tako i stranaca djelujućih u našoj sredini u doba značajne konjunktore zlatarskoga umijeća. Obogaćujući saznanja o zlatarskoj baštini, a usput i ispravljajući zablude pojedinih pisaca, Petricioli je ipak najznačajnije svoje rezultate postigao obrađujući monumentalnu škrinju za najpopularniju zadarsku relikviju, onu proroka Šimuna. Po veličini i kakvoći izvedbe jedinstveno zlatarsko djelo, nastalo u Zadru na izmaku anžuvinske vladavine, odavna je privlačilo pažnju istraživača, između ostalog i kao dar kraljevske kuće, pa su stoga i političke implikacije povijesnog trenutka bile uvijek nezaobilazan pokretački motiv istraživača. Utoliko su tematski i ikonografski problemi te društveni okviri nastanka značajnog spomenika ponešto zasjenjivali njegovu umjetničku dimenziju, koja je tek obradom Ive Petriciolija dobila neophodnu valorizaciju. On je pristupio temeljitoj analizi plastičkih njenih odlika, koja je pokazala svu vrsnoću umjetničkog izraza njezina majstora Francesca iz Milana. Postavljajući radnu dilemu "obrtničko ili umjetničko djelo" Petricioli je upozorio da reljefi na škrinji upućuju na dodire s visokim uzorima i na novo plastičko shvaćanje u gradnji perspektive te suvremenije poimanje kompozicije. Dopunjujući istu škrinju zlatarskim reljefom u njezinoj unutrašnjosti, puno stoljeće iza Francesca iz Milana, zadarska je sredina još jedan put dokazala kako dosljedno prati suvremena likovna zbivanja izborom Tome

Martinova kao izvođača. Petricioli je sustavno obradio reljefe ovog zadarskog zlatara s kraja 15. stoljeća, ističući njegovu zanatsku vještinu, a nadasve nedvosmisleni stilsku pripadnost renesansnoj umjetnosti.

Osobitost Petriciolijeva istraživačkoga duha ogleda se u tome što je od samoga početka s jednakim žarom pristupao svim umjetninama, bez obzira na njihovu kvalitetu i, što je važnije, bez obzira na tehniku izrade. Iako Petriciolija doživljavamo ponajprije kao istraživača arhitekture i skulpture, njegov interes za slikarski opus, osobito onaj zadarskog podneblja, određuje ga kao najzaslužnijeg istraživača zadarske slikarske baštine.

Njegovi su prinosi značajni već za najranija razdoblja pa podsjećam u tom smislu na otkriće ranokršćanskog polikromnog mozaika u sakristiji zadarske katedrale sa simboličkim prikazima košuta koje piju iz kaleža, dobro ocijenjenog kao rad iz 5. stoljeća, s čvrstom argumentacijom u sličnim prikazima na jadranskoj obali i uvjerljivim usporedbama. No važniji je svakako njegov doprinos povijesti srednjovjekovnog slikarstva, u što spada otkrivanje i obrada niza slika na dasci romaničkih i gotičkih stilskih svojstava. Podsjećajući na vrlo mali broj romaničkih ikona sačuvanih u Hrvatskoj, ističemo značaj Petriciolijevih zadarskih otkrića, ikona u katedrali i crkvi Sv. Šimuna, koje uz tri splitske romaničke ikone Bogorodica predstavljaju gotovo svu hrvatsku romaničku baštinu u ovoj kategoriji umjetničke građe. Unutar romaničkog slikarskog opusa valja istaknuti i njegovu obradu fresaka sačuvanih, na žalost vrlo fragmentarno, u bočnim apsidama zadarske katedrale (ali visoke izvedbene vrsnoće), u maniri postkomnenovske slikarske tradicije kvalitetno zastupljene u drugoj polovici 13. stoljeća u Veneciji.

Slikarstvo gotičkog razdoblja, koje je o sebi ostavilo više svjedočanstava u gradu i regiji, ponudilo je i više građe za Petriciolijeva istraživanja. Predočavajući ga u sastavnicama slijedom ritma vremenskih mijena, ponajprije se ističe vrlo oštećeni triptih iz Ugljana, što ga je na susjednom istoimenom otoku 1954. pronašao inače zaslužni tadašnji župnik A. R. Filipi u dvorištu jedne seoske kuće. Petricioli je ukazao na bliske paralele, osobito sa sličnim triptihom u zbirci Tyssen-Bornemisza.

Veliko gotičko slikano raspelo iz Zadra, podrijetlom iz ugasle dominikanske crkve Sv. Platona, Petricioli je uspješno atribuirao mletačkom slikaru Catarinu.

Svakako među najvažnije Petriciolijeve rezultate ide obrada skupine slika koje je na temelju zajedničkih vrlo bliskih svojstava okupio oko poznatog slikanog raspela iz benediktinskog samostana na Čokovcu kod Tkona na otoku Pašmanu. Sve ih je zajedno pripisao istom majstoru nazvavši ga *Slikarom tkonskog raspela*. Triptih Varoške Gospe iz crkve Sv. Šimuna u Zadru i Bogorodica s Ivanom Krstiteljem iz franjevačkog samostana na Pašmanu te ulomak s prikazom Ivana Krstitelja iz manastira Sv. Arkandjela na Krki, ali podrijetlom iz Kožlovca, čine zadarsku skupinu koju povezuju nježni likovi Bogorodice i karakteristični izduženi lik Ivana Krstitelja. Petricioli je uočio vrlo bliske osobine tih slika s djelima na susjednoj talijanskoj obali pripisanim slikaru kojega talijanska umjetnička kritika naziva Maestro di S. Elino. Petriciolijeva su istraživanja i rezultati vezani uz ovaj zanimljivi slikarski opus kasnije produbljavana, opus je nešto dopunjen, a u posljednje vrijeme razriješen i problem zagonetne slikarske ličnosti, koja je u prvim desetljećima 15. stoljeća djelovala u Zadru. To je slikar imenom Menegello de Canalis, mletačkog podrijetla ali udomaćen u našem gradu, kako je to uvjerljivo u svojim recentnim analizama pokazao jedan Petriciolijev učenik, u cijelosti afirmirajući prethodne rezultate svojega profesora. Okupljanjem ovog ciklusa Petricioli je značajno unaprijedio poznavanje kasnosrednjovjekovnog slikarstva u Dalmaciji, otkrivajući i definirajući značajan slikarski

opus koji stoji na samom početku onog fenomena koji definiramo kao dalmatinsku, odnosno domaću slikarsku školu kasnoga srednjeg vijeka, točnije 15. stoljeća.

Pridonio je i boljem poznavanju slikarskoga opusa zadarskog sina Petra Jordanića, od roda Nozdronja (hrvatskih Draginića), u ulomcima drvenog slikanog stropa iz zadarske katedrale, na kojima su sačuvani likovi dvaju Evanđelista, upozorivši prvi na utjecaje Carla Crivellija kod ovog domaćeg slikara.

Važan je i njegov doprinos renesansnom slikarstvu Zadra, ponajviše u razrješavanju nejasnih detalja već ranije poznatih i obrađenih djela. Ističe se u tom smislu njegova interpretacija signature velike slike bogorodičina Uznesenja iz samostana Sv. Marije u Zadru, u kojoj je razriješio dvojbe oko čitanja potpisa autora. Petriciolijevo čitanje *Lauretius Lucius Feltrinus fecit* nedvojbeno otkriva slikara Lorenza Luzza kao autora zadarskog vrsnog platna. Ovoj slici Petricioli dodaje još jednu Bogorodicu s Dugog otoka, otkrivajući tako da je slikar za svog boravka u Zadru ostavio više traga. Jednako je ustanovio precizniju dataciju i za poznati zadarski poliptih, podrijetlom sa oltara Sv. Martina u katedrali, što ga je naručio zadarski kanonik Mladošić. Ovo jedino na našoj obali sačuvano djelo značajnog mletačkog slikara Vittorea Carpaccia, kojim dominira središnji konjanički lik mladolika viteza u susretu s prosjakom, potvrđuje Carpaccove veze s "našijencima", za koje je stvorio i cjeloviti ciklus o Sv. Jurju u crkvi S. Giorgio dei Schiavoni u Veneciji. Prisetimo li se kako je vješto atribuirao jednu zadarsku sliku Bassanu, a dodamo li k tome da je obradio i opus zadarskog slikara F. Salgetti-Driolija, upotpunjuju se Petriciolijevi doprinosi zadarskom slikarstvu u širokom vremenskom rasponu od kasne antike do 19. stoljeća kroz sve njegove stilske mijene.

Petricioli je svoj cijeli život posvetio ponajviše istraživanjima zadarske baštine, od prvog angažmana ranih pedesetih godina pa sve do mirovine u sredini devedesetih godina prošlog stoljeća njegov je rad vezan isključivo uz zadarske kulturne, znanstvene i obrazovne ustanove. Utoliko se i u središtu njegova znanstvenog angažmana značajnije ističe upravo Zadar sa svim svojim bogatim kulturno-povijesnim naslijeđem. Punih pola stoljeća Petriciolijeva je preokupacija grad koji je u najvećem dijelu svog povijesnog razvitka bio najznačajnije i najmoćnije središte na istočnoj obali Jadrana sa svim implikacijama koje iz takove njegove uloge proizlaze. Utoliko je, pored mnoštva pojedinačnih povijesno umjetničkih fenomena, i sam Grad, njegov urbanizam i njegov prostorni razvitak, gotovo neprestano bio u središtu živog interesa čovjeka kojega bez skromnih ograda zasigurno možemo imenovati najzaslužnijim njegovim žiteljem iza Drugog svjetskog rata. Petricioli je znanstveno proučavao s jednakim žarom sve povijesne etape njegova razvitka, počevši od antičke matrice rimskog Jadera do prostornih planova u poratnom razdoblju. Već smo istaknuli njegove temeljne zasluge u istraživanjima ranokršćanskoga i ranosrednjovjekovnoga Zadra u analizama čitavog niza pojedinačnih graditeljskih sastavnica i graditeljskih kompleksa. Na ta se istraživanja nadovezuje sustavna obrada Zadra u doba romanike, kroz temeljitu obradu cjelokupne graditeljske baštine, kako one profane tako i svih drugih, osobito značajnih spomenika sakralne arhitekture. Uputio je istraživanja gotičke stambene arhitekture, prvi upozoravajući na neke postojeće spomenike (Nadbiskupska palača) ili pak na one nestale nesretnim intervencijama u gradogradnji (palača Soppe). Istraživačima zadarskog srednjovjekovnog urbanizma Petricioli je približio temeljnu dokumentacijsku podlogu. Utoliko je nužno posebno istaknuti njegove radove o maketi Zadra u pomorskom muzeju u Veneciji, na kojoj je fiksirano stanje 15. stoljeća (1958. g.) ili pak rad o ikonogra-

fiji grada Zadra u kojem sabire najvažnije povijesne prikaze grada i njegovih planova do pada Mletačke Republike (1966.). Posebno je obradio urbanistički razvitak zadarske luke kroz povijest, a kroz cijeli radni vijek, u povoljnijim periodima koji su to omogućavali, vodio je istraživanja zadarskih fortifikacija. Petricioli je prvi predočio kao cjelinu zadarske srednjovjekovne fortifikacije koje su nestale u temeljitoj pregradnji tijekom druge polovice 16. stoljeća, s prvim predočenjem kaštela na ulazu u luku i citadele na suprotnoj strani grada, s položajem i nazivima pojedinih gradskih vrata i drugih objekata prostorno ili sadržajno vezanih uz obrambeni sustav Zadra u srednjem vijeku. Uvelike je pridonio i prostornom poznavanju zadarskoga srednjovjekovnog Varoša koji se, opasan zidom, pružao pred Zadrom pod postojećom utvrdom Forte, najvećom toga tipa na istočnom Jadranu 16. stoljeća, upozoravajući na pojedine njegove sastavnice, osobito crkve. Prateći razvitak fortifikacijskog sklopa sintetski je predočio njegov nastanak kroz drugu polovicu 16. stoljeća, posebno gigantsku preobrazbu razvijenog srednjovjekovnog civilnog središta u najglomazniji fortifikacijski sklop na istočnojadranskoj obali, koji je trebao sačuvati mletački pomorski put prema Levantu na tankoj kori mletačke obalne Dalmacije u okruženju moćnoga turskog imperija. Razriješio je problem voditelja tog velebnog graditeljskog zahvata, mletačkog kondotijera Sforzze Palavicina, čiji je grb sa sedmoglavom aždajom na ulazu u Forte prvi pravilno interpretirao povezujući ga jednako s dijelovima njegova oklopa sačuvanima u Ermitažu, kao i sa citatima u Jurja Barakovića koji upućuju na ondašnje nesretne životne okolnosti. U toj cjelovitoj preobrazbi grada obradio je značajna urbanistička preoblikovanja u svezi sa gradnjama velikih gradskih cisterni, tzv. pet bunara, tri bunara i vodospromom na kasnijem Zelenom trgu uz Nadbiskupsku palaču.

Neraskidiva i najčvršća veza profesora Petriciolija i grada Zadra, odnosno zadarske umjetničke i kulturne baštine, ogleda se bez sumnje ponajbolje kroz njegove knjige i monografije. Gotovo sve njegove knjige svojom su tematikom usko vezane za zadarsku baštinu i to za njene najvažnije sastavnice. Ističu se unutar tog monumentalnog znanstvenog opusa monografske obrade zadarskog zlatarstva iz 1971, gotičkog drvorezbarstva iz 1972, obrada izložaka Stalne izložbe crkvene umjetnosti u Zadru iz 1980, reprezentativne monografije o škrinji Sv. Šimuna iz 1983. i ona pod naslovom Tisuću godina umjetnosti u Zadru iz 1988, monografija o Starom Zadru.... te monografija o zadarskoj katedrali iz 1985. Novijeg je datuma ona o slikaru Francescu Drioliju. Pored toga bi bila nezamisliva izdanja monumentalne zadarske povijesti pod naslovom Prošlost Zadra I, II i III bez njegova sudjelovanja u svescima *Zadar u srednjem vijeku do 1409.* u suradnji s N. Klaić i *Zadar pod mletačkom upravom* u suradnji s T. Raukarom, F. Švelcom i Š. Peričićem iz 1987., u kojima je obradio cjelokupnu zadarsku umjetničku baštinu od ranog kršćanstva zaključno do izmaka baroka. Ovim se značajnim izdanjima pridružuju i vrlo vrijedni vodiči grada Zadra iz 1962. (ponovljeno 1981.) i 1987. Još su neke knjige prof. Petriciolija, čija tematika nije vezana isključivo za Zadar, ali u kojima zadarska baština zauzima razmjerno veliki ili pretežiti dio sadržaja: ponajprije njegova već spominjana *Pojava romaničke skulpture u Dalmaciji*, Zagreb, 1960., u kojoj je zadarska građa najvažnija i najreprezentativnija, te dvije knjige pod naslovom: *Tragom srednjovjekovnih majstora*, Zagreb, 1983. i *Umjetnička baština Zadra*, 2005., u kojima su tematski sabrani njegovi članci koji su svi vezani uz zadarsku povijesno-umjetničku problematiku. Jedino njegova sinteza dalmatinske predromaničke i ranoromaničke umjetnosti *Od Donata do Radovana* praktički obrađuje spomeničku baštinu šireg regionalnog obzora, u kojem Zadar, dakako, kao najvažnije središte ima opet razmjerno značajan udio.

Nakon početne službe u Arheološkom muzeju u Zadru (1949.-1954.), te u Institutu za historijske nauke (1955.-1958.), Ivo Petricioli započinje 1957. godine predavati kolegij iz srednjovjekovne umjetnosti na Odsjeku za povijest umjetnosti tek osnovanog Filozofskog fakulteta u Zadru (1956.). Slijedeće, 1958. godine izabran je za docenta na istom fakultetu i praktički od tada pa do umirovljenja ostaje neraskidivo vezan za tu ustanovu, kolege nastavnike i studente. Bio je dugo godina predstojnikom svojega Odsjeka, a predavao je i na drugim odsjecima i na poslijediplomskim studijima zadarskog fakulteta. Najveći dio radnog vijeka predavao je opću i nacionalnu umjetnost srednjega vijeka, a dugo godina i srednjovjekovnu arheologiju. 1963. godine biran je za izvanrednog, a od 1969. je redovni profesor. Bio je dekan Filozofskog fakulteta u burnom razdoblju 1970.-1972., a nakon osnivanja splitskog sveučilišta, u čiji je sastav ušao i zadarski fakultet, obnašao je dužnost prorektora Sveučilišta (1980.-1982.). U svojoj dugoj karijeri najuglednijeg člana Odsjeka za povijest umjetnosti zadarskog fakulteta odgojio je niz generacija historičara umjetnosti, od kojih su mnogi danas izrasli u nezaobilazne kadrove hrvatske povijesti umjetnosti i djeluju diljem domovine i izvan nje. Osobito je mnogo kadrova stvorio u okviru više različitih poslijediplomskih studija: Pomoćne povijesne znanosti i Srednjovjekovno društvo na Filozofskim fakultetu u Zadru, te zajedničkog studija graditeljskog naslijeđa Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu i Filozofskog fakulteta u Zadru ili pak studija kulture Jadrana na Centru za poslijediplomske studije u Dubrovniku. Današnji ukupan nastavnički kadar Odjela za povijest umjetnosti u Zadru čine njegovi đaci kojima je nastavio pomagati i nakon umirovljenja, preuzimajući čak nove nastavne sadržaje (Ikonoografija) za koje nije bilo moguće iznaći druga kadrovska rješenja.

Neumorni istraživač zadarske povijesne baštine, čovjek koji je gotovo svakodnevno bio u prilici iskazivati brigu, a često i skrbiti o mnogim važnim povijesnim spomenicima i kojega se gotovo cijeli radni i životni vijek moglo susresti u obilascima brojnih konzervatorskih i istraživačkih zahvata u gradu temeljito porušenom na kraju Drugog svjetskog rata, u kojem se mnogo gradilo i obnavljalo, bio je nezamjenjiva figura u njegovu poslijeratnom oblikovanju – kao istraživač, kao konzervator, ponajviše kao konzultant bez čijeg bi svestranog angažiranja obnova Zadra, posebno njegovih povijesnih spomenika, bila značajno okrnjena. Utoliko se i prihvatio 1976/77. privremenog vođenja zadarskog Zavoda za zaštitu spomenika kulture u trenutku kada je neumitnim tijekom sudbine ova ustanova kadrovski bila znatno osiromašena. Istovremeno je inzistirao da se važni poslovi prepuste mlađim kadrovima, njegovim učenicima u čije je sposobnosti i predanost vjerovao, što se ubrzo pokazalo ispravnim, a i verificirano je javnim priznanjima koje je ta ustanova u nastavku svojega rada stekla, kako u doba Jugoslavije tako, još i više, kasnije u samostalnoj Hrvatskoj.

Za tako plodonosan, predan i nadasve odgovoran rad u više je navrata bio i nagrađen. Godine 1966. Nagradom grada Zadra, 1973. Republičkom nagradom za kulturu "Božidar Adžija", 1975. Ordenom rada sa srebrnim vijencem, 1997. Državnom nagradom za životno djelo, 1999. Nagradom grada Zadra za životno djelo. Kao istaknuti znanstvenik biran je 1993. za redovitog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Postao je prvi emeritus splitskog sveučilišta 2000., a s osnivanjem zadarskog sveučilišta i njegov emeritus. Bio je vrlo cijenjen među kolegama, koje su mu stoga u prilici 70. obljetnice života posvetili poseban zbornik znanstvenih radova. Dva broja našeg najstarijeg strukovnog časopisa, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* nose naziv *Petriciolijev*

zbornik, u kojem je sudjelovalo mnogo kolega, u kojoj je prigodi po prvi put izložena cjelovitije njegova biografija i po prvi put sabrana njegova ukupna dotadašnja bibliografija.

Ovih nas je dana napustio zadnji bard naše struke. Hrvatska je u poslijeratnom razdoblju na tom polju iznjedrila četiri gigantska imena. Napuštali su nas, redom, akademik C. Fisković, akademik K. Prijatelj, akademik B. Fučić i, posljednji, akademik Ivo Petricioli. Praznina koja se njegovim odlaskom otvara doima se poput ponora. Suočeni s tom činjenicom shvaćamo da smo gubitnici svi: obitelj, mi njegovi đaci i suradnici; dakako i svi Zadrani. No najveći je gubitnik ipak Zadar, fizički gradski prostor, njegove ulice, palače, crkve, muzeji..., grad čija bi poslijeratna obnova bez profesorova angažmana bila naprosto nezamisliva. Umjesto zaključka rekli bismo jednostavno: današnji Zadar to je Petricioli ili pak Petricioli, pa to je Zadar.